

# Metodika pro práci s dětmi se specifickými vzdělávacími potřebami v rámci programu DofE



*Metodika vznikla  
v rámci projektu Erasmus+ KA2  
“DofE pro všechny”*



Co-funded by  
the European Union



# ÚVODNÍ SLOVO

Projekt „DofE pro všechny“ byl realizován na podporu prvního malého partnerství mezi organizacemi The Duke of Edinburgh's International Award Slovensko, o.z. (DofE SK) a The Duke of Edinburgh's International Award Czech Republic Foundation, o.p.s. (DofE CZ) s cílem podpořit inkluzi mladých lidí s nedostatkem příležitostí ve věku 14–24 let v místních centrech na Slovensku a v Česku. Projekt se zaměřil na adaptaci DofE programu pro tuto cílovou skupinu a zvýšení jejího zájmu o neformální vzdělávání, rozvoj měkkých dovedností účastníků, zlepšení mentálního i fyzického zdraví.

V první fázi projektu proběhla fokusní skupiny složené z pedagogů pracujících s účastníky se specifickými vzdělávacími potřebami (SVP). V DofE SK se fokusní skupiny zaměřily na práci s mladými lidmi ze středních odborných škol, kteří neměli zájem se do programu DofE zapojit.

Projekt byl zakončen mezinárodní konferencí v Brně, kde byly výstupy projektu prezentovány.

Metodika shrnuje výstupy projektu realizované v České republice.



Co-funded by  
the European Union



# 1. Úvod do práce s dětmi se specifickými vzdělávacími potřebami (SVP) v rámci programu DofE

## 1.1 Kdo jsou děti se SVP a proč je důležité je zapojovat do DofE?

Děti a mladí lidé se specifickými vzdělávacími potřebami (SVP) tvoří různorodou skupinu, která zahrnuje například:

- děti s poruchami chování a emocí,
- děti s poruchami autistického spektra (PAS),
- děti s mentálním nebo kombinovaným postižením,
- děti z dětských domovů, výchovných ústavů a sociálně znevýhodněného prostředí,
- děti s nízkým sebevědomím, traumatickou minulostí nebo s nízkou motivací.

Zapojení těchto dětí do programu DofE má zásadní význam. Program jim nabízí:

- **příležitost zažít úspěch** v prostředí, kde jsou často konfrontovány s neúspěchem,
- **možnost rozvíjet dovednosti**, které jsou přenositelné do běžného života i zaměstnání,
- **zvýšení sebevědomí a motivace** prostřednictvím dosažitelných cílů,
- **pocit sounáležitosti a přijetí** v komunitě vrstevníků a vedoucích,
- **bezpečný prostor pro růst**, kde se chyby nehodnotí, ale slouží jako příležitost k učení.



Co-funded by  
the European Union



## 1.2 Role vedoucího DofE při práci s dětmi se SVP

Vedoucí DofE je klíčovou postavou v životě účastníka. U dětí se SVP je jeho role ještě důležitější. Vedoucí by měl být:

- **průvodcem a oporou**, nikoliv autoritou, která hodnotí,
- **motivátorem**, který pomáhá dítěti překonávat překážky,
- **koordinátorem**, který propojuje školu, zařízení, rodinu a komunitu,
- **pozorovatelem**, který vnímá individuální potřeby a přizpůsobuje jim vedení.

Z praxe vyplývá, že děti se SVP často potřebují více času, trpělivosti a podpory. Vedoucí by měl být připraven na:

- **nestabilitu účasti** (např. kvůli nemocem, rodinné situaci, psychickému stavu),
- **nízkou důvěru ve vlastní schopnosti**,
- **potřebu asistence při zápisech do ORB**,
- **potřebu častější zpětné vazby a ocenění**.



Co-funded by  
the European Union



## 1.3 Etické zásady a bezpečné prostředí

Práce s dětmi se SVP vyžaduje citlivý přístup a dodržování etických zásad:

- Respekt k individualitě – každé dítě je jedinečné a má právo na vlastní tempo.
- Důvěrnost – informace o dítěti sdílíme pouze s těmi, kdo je nezbytně potřebují.
- Bezpečné prostředí – fyzické i psychické bezpečí je prioritou.
- Podpora autonomie – vedeme děti k samostatnosti, ale neklademe na ně nepřiměřené nároky.

## 1.4 Přínosy DofE pro děti se SVP

Zkušenosti z praxe ukazují, že DofE může být pro děti se SVP transformační zkušeností. Mezi hlavní přínosy patří:

- **zvýšení sebevědomí a pocitu vlastní hodnoty,**
- **rozvoj měkkých dovedností** (komunikace, spolupráce, vytrvalost),
- **zlepšení vztahů s vrstevníky i dospělými,**
- **větší šance na uplatnění v životě a na trhu práce,**
- **možnost zažít úspěch a být na něj hrdý.**



Co-funded by  
the European Union



## 2. Systemický přístup jako základní rámec práce s dětmi se SVP

### 2.1 Co je systemický přístup a proč je vhodný pro DofE

Systemický přístup je způsob práce, který se zaměřuje na hledání řešení místo rozebírání problémů. V kontextu DofE a práce s dětmi se SVP je mimořádně přínosný, protože:

- **posiluje vnitřní motivaci** dětí,
- **vnímá dítě jako experta na svůj život,**
- **buduje partnerský vztah** mezi vedoucím a účastníkem,
- **podporuje samostatnost a odpovědnost,**
- **pracuje s malými kroky a vizualizací pokroku,** což je pro děti se SVP klíčové.

Tento přístup není terapeutický, ale pedagogický – je vhodný pro každodenní práci vedoucích, učitelů a vychovatelů.

### 2.2 Zásady systemického přístupu v praxi

#### Dítě jako partner

- Mluvte s dítětem jako s rovnocenným partnerem.
- Vyhýbejte se autoritativnímu tónu – místo „musíš“ používejte „můžeš“, „zkusíme“.
- Umožněte dítěti spolurozhodovat o aktivitách a cílech.



Co-funded by  
the European Union



## **Zaměření na řešení**

- Neřešte, proč něco nejde – hledejte, co by mohlo fungovat.
- Ptejte se: „Co by ti pomohlo, aby ses mohl zapojit?“ místo „Proč to zase nejde?“

## **Jasná komunikace rolí**

- Označujte, v jaké roli právě vystupujete: „Jako vedoucí DofE ti nabízím tuto možnost...“
- Pomáhá to dětem lépe se orientovat a chápat vaše očekávání.

## **2.3 Praktické nástroje systemického přístupu**

### **Vizualizace cílů**

- Pomozte dítěti představit si, jak vypadá jeho „desítka“ – tedy ideální stav, kterého chce dosáhnout.
- Používejte obrázky, schémata, žebříčky, schody – např. „Co je první krok, který můžeš udělat?“

### **Sluníčko (Kids' Skills)**

- Nakreslete slunce rozdělené do čtyř částí: co dítě rádo dělá doma, ve škole, s kamarády a ve volném čase.
- Pomáhá to identifikovat silné stránky a zájmy, na kterých lze stavět.

### **Malé kroky a ocenění**

- Rozdělte cestu k cíli na malé, zvládnutelné kroky.
- Oceňujte každý pokrok – i drobný.
- Používejte minicertifikáty, samolepky, pochvaly, vizualizaci postupu v ORB.



Co-funded by  
the European Union



## 2.4 Motivace a udržení zapojení

- Pravidelně ved'te motivační rozhovory – ptejte se, co se daří, co by chtěli zkusit dál.
- U teenagerů používejte jejich jazyk, zájmy, humor.
- Využívejte skupinovou dynamiku – peer motivaci, sdílení úspěchů, společné aktivity.

## 2.5 Spolupráce v týmu

- Systemický přístup je nejúčinnější, pokud ho sdílí celý tým – vedoucí, učitelé, vychovatelé.
- Doporučuje se školení celého kolektivu, aby se přístup stal součástí kultury zařízení.
- Vytvářejte podpůrné prostředí, kde se děti cítí bezpečně a přijímané.

## 2.6 Shrnutí: Co si odnést do praxe

- Vnímejte dítě jako partnera, ne jako problém.
- Hledejte řešení, ne viníka.
- Pracujte s malými kroky a vizualizací.
- Oceňujte pokrok, ne jen výsledek.
- Buďte trpěliví, důslední a podporující.



## 3. Motivace a udržení účasti dětí se SVP

### 3.1 Specifika motivace u dětí se SVP

Děti se SVP často čelí nízkému sebevědomí, frustraci z předchozích neúspěchů a nedostatku důvěry ve vlastní schopnosti. Jejich motivace bývá křehká a snadno kolísá. Zároveň však mohou být velmi vděčné za každou příležitost, kde mohou zažít úspěch a být oceněny.

Typické bariéry:

- **dlouhodobost programu** – děti mají problém s výdrží a pravidelností,
- **nízká vnitřní motivace** – často nevěří, že něco dokážou,
- **nestabilní prostředí** – nemoc, změna vychovatele, rodinné problémy,
- **pocit selhání** – když jednou vynechají, mají tendenci vzdát to úplně.

### 3.2 Strategie pro udržení motivace

#### Rozdělení cílů na menší kroky

- Zavedení tzv. **minicertifikátů** – ocenění za dokončení každé oblasti nebo poloviny aktivity.
- Vizuální znázornění postupu – např. žebříček, schody, mapa cesty.
- Pravidelné připomínání pokroku – „Už jsi ušel kus cesty!“



Co-funded by  
the European Union



## Práce s odměnami

- Odměny nemusí být materiální – pochvala, uznání, možnost sdílet úspěch.
- V některých zařízeních funguje telefon jako motivace – po splnění aktivity si dítě může zapsat do ORB a pak si „dělat svoje věci“.
- Zápis jako vstupenka – pokud si dítě aktivitu nezapíše, nemůže v ní pokračovat.

## Skupinová motivace

- Funguje zejména u učňů nebo dětí ze stejné třídy/skupiny.
- Společné aktivity (např. vaření, úklid lesa, sport) posilují sounáležitost.
- Peer motivace – starší nebo zkušenější účastníci mohou inspirovat mladší.

## 3.3 Role vedoucího v motivaci

- **Důslednost a trpělivost** – vedoucí musí být připraven „tlačit“, připomínat, kontrolovat.
- **Podpora výběru aktivit** – děti by si měly vybírat to, co je opravdu baví.
- **Individuální přístup** – někdo potřebuje více vedení, jiný více volnosti.
- **Využití běžných činností** – např. vaření ve skupině, úklid, doučování – jako DofE aktivity.



### 3.5 Doporučení pro praxi

- **Začněte s tím, co děti už dělají** – ať mají pocit, že už něco umí.
- **Oceňujte i malé pokroky** – každý krok se počítá.
- **Vysvětlujte smysl aktivit** – proč je děláme, co nám přinášejí.
- **Budujte komunitu** – trička, šátky, nástěnky, společné výlety.



Co-funded by  
the European Union

## 4. Návrh a adaptace aktivit pro jednotlivé oblasti DofE

### 4.1 Obecné principy při výběru a přizpůsobení aktivit

Při práci s dětmi se SVP je klíčové, aby aktivity:

- vycházely z jejich **zájmů a silných stránek**,
- byly **dostupné v rámci zařízení nebo komunity**,
- umožňovaly **postupné budování dovedností a sebedůvěry**,
- byly **flexibilní a přizpůsobitelné** aktuálním možnostem dítěte,
- nabízely **možnost individuálního i skupinového zapojení**.

Vedoucí by měl být připraven aktivity upravit podle potřeb dítěte – zjednodušit je, rozdělit na menší části, nebo nabídnout alternativní formu.

### 4.2 Oblast: Dovednost

Dovednostní aktivity rozvíjejí praktické a osobní schopnosti. Pomozte jim je najít a zařadit do DofE.

Osvědčily zejména tyto aktivity:

- Vaření – samostatné nebo skupinové, často v rámci zařízení (kuchyňka, herna).
- Práce s technologiemi – např. tvorba prezentací, práce s tabletem, focení.
- Hudba, tanec, výtvarné činnosti – např. hip hop, kreslení, hra na nástroj.
- Řemeslné dovednosti – např. sváření, práce se dřevem, šití.



Co-funded by  
the European Union



## 4.4 Oblast: Dobrovolnictví

Dobrovolnictví bývá pro děti se SVP nejtěžší oblastí. Vysvětlujte smysl dobrovolnictví – „děláš to pro ostatní, ne pro sebe“. Pomáhá:

- **začít v rámci zařízení** – např. pomoc kuchaře, údržbáři, doučování mladších.
- **čtení pohádek, péče o zahradu, úklid společných prostor,**
- **spolupráce mezi obory** – např. studenti ze zdravotních škol pomáhají učňům najít dobrovolnickou aktivitu.

## 4.5 Skupinové vs. individuální aktivity

- **Skupinové aktivity** fungují dobře, pokud jsou děti ze stejné třídy/skupiny a mají podobné zájmy.
- **Individuální přístup** je často efektivnější – 1 vedoucí na 1 dítě umožňuje hlubší práci.
- **Kombinace:** děti dělají různé aktivity ve stejné místnosti pod dohledem (např. jeden vaří, druhý tančí, třetí cvičí).

## 4.6 Adaptace pro specifické potřeby

- **Děti s PAS** – potřebují jasnou strukturu, předvídatelnost, vizuální pomůcky.
- **Děti s poruchami chování** – důležitá je důslednost, bezpečné prostředí, pozitivní posilování.
- **Děti s nízkým intelektem** – zjednodušení instrukcí, více podpory, častější zpětná vazba.
- **Děti z ústavní péče** – častější změny, potřeba flexibility a trpělivosti.



Co-funded by  
the European Union



# 5. Práce s aplikací ORB a její přizpůsobení dětem se SVP

## 5.1 Význam ORB v programu DofE

ORB (Online Record Book) je digitální nástroj, který slouží k:

- zaznamenávání aktivit účastníků,
- sledování jejich pokroku,
- komunikaci mezi účastníkem, vedoucím a hodnotitelem,
- schvalování jednotlivých oblastí a celého programu.

Pro děti se SVP však může být práce s ORB náročná – ať už kvůli technickým dovednostem, jazykovým bariérám, nebo nízké motivaci k administrativní činnosti.

## 5.2 Typické obtíže a jejich řešení

### Nízká motivace k zápisu

- Děti často aktivitu vykonají, ale nezapíší ji.
- Řešení: spojit zápis s odměnou (např. přístup k telefonu), nebo s možností pokračovat v aktivitě („nezapsal ses – nemůžeš pokračovat“).

### Technické nebo kognitivní bariéry

- Děti nerozumí rozhraní, neorientují se v aplikaci, mají potíže s psaním.
- Řešení: asistovaný zápis, využití jednoduchého jazyka, vizuální návod.

### Nedůslednost a zapomínání

- Děti ORB neotevírají pravidelně, zapomínají hesla, ztrácí přehled.
- Řešení: pravidelné připomínky, společné zápisové bloky, vizualizace postupu.



Co-funded by  
the European Union



## 5.3 Asistence při práci s ORB

- Vedoucí může pomáhat se zápisem, ale měl by podporovat samostatnost.
- Doporučuje se vést děti k tomu, aby si zápisy dělaly samy – i s chybami.
- Neopravujte gramatiku – důležitá je autenticita a vlastní vyjádření dítěte.
- Vytvořte si „zápisový rituál“ – např. každé pondělí po aktivitě společně zapisujeme do ORB.

### Zjednodušení jazyka

- Používejte jednoduché věty, krátké instrukce.
- Vysvětľujte pojmy jako „aktivita“, „hodnotitel“, „oblast“ pomocí příkladů.

### Vizuální podpora

- Vytvořte návod s obrázky nebo videem, jak se přihlásit a co kam napsat.
- Používejte barevné značky, piktogramy, checklisty.

### Podpora pravidelnosti

- Zavedení rutiny – např. zápis každý týden ve stejný čas.
- Využití kalendáře, připomínek, nástěnky s postupem.

## 5.4 Důvěra v zápisy účastníků

- Vedoucí často ví, že dítě aktivitu plní, ale nemá to zapsané.
- Je důležité najít rovnováhu mezi důvěrou a kontrolou.
- Doporučuje se: „Věřím ti, že to děláš – teď to jen napiš, abychom to mohli uznat.“



## 5.5 Doporučení pro praxi

- Vytvořte si vlastní „mini metodiku“ práce s ORB pro vaše zařízení.
- Zapojte asistenty, vychovatele, starší účastníky jako mentory.
- Sdílejte úspěšné zápisy jako inspiraci pro ostatní.



Co-funded by  
the European Union



## 6. Expedice s dětmi se specifickými vzdělávacími potřebami

### 6.1 Význam expedice pro děti se SVP

Expedice je pro mnoho dětí se SVP vrcholem programu DofE. Nabízí jim:

- silný zážitek mimo běžnou realitu,
- možnost překonat vlastní limity,
- pocit sounáležitosti a týmové spolupráce,
- zvýšení sebevědomí a pocitu kompetence.

Zároveň je to oblast, která vyžaduje největší míru přípravy, podpory a přizpůsobení.

### 6.2 Příprava expedice – co je třeba zohlednit

#### Složení skupiny

- Ideální je **homogenní skupina** (věk, schopnosti), ale v praxi často pracujeme s různorodými skupinami.
- U dětí s PAS nebo poruchami chování je vhodné **menší složení** (4 účastníci) a **vyšší počet dospělých**.

#### Role školitel a hodnotitele

- **Školitel** expedice musí znát potřeby účastníků a být připraven na krizové situace.
- **Hodnotitel** expedice (např. vychovatel, pedagogický pracovník) je klíčový pro individuální podporu.
- Rodiče dětí s PAS často požadují, aby znali asistenta předem a věděli, že dítě s ním bude v bezpečí.



Co-funded by  
the European Union



## Bezpečnost a dohled

- Děti se SVP často potřebují nepřetržitý dohled – zejména při sníženém intelektu nebo poruchách chování, proto doporučujeme přímý dohled.
- Je nutné mít připravený plán pro krizové situace (zdravotní komplikace, úzkost, ztráta motivace).

## 6.3 Přizpůsobení expedice

### Trasa a náročnost

- Zvolte kratší trasy, více přestávek, možnost ústupu.
- Zvažte alternativní formy pohybu – např. koloběžky, kolo, chůze s doprovodem.
- **Tempo a rytmus**
- Přizpůsobte tempo nejslabšímu článku skupiny.
- Pracujte s vizualizací trasy – mapa, body zájmu, odpočinková místa.

### Vybavení

- Zajistěte dostupné vybavení (stan, spacák, batoh) – využijte DofE fond, sponzory, spolupráci mezi školami.
- Nezapomeňte na speciální potřeby – léky, pomůcky, jídlo dle diety.

## 6.4 Motivace a zapojení účastníků

- Expedice je často odměnou – děti se na ni těší, připravují se celý rok.
- Starší účastníci mohou motivovat mladší.
- Využijte peer mentoring – zkušenější dofáci pomáhají nováčkům.



Co-funded by  
the European Union



## 6.5 Bariéry a jejich řešení

| Bariéra              | Možné řešení                                                               |
|----------------------|----------------------------------------------------------------------------|
| Nedostatek personálu | Zapojení více vedoucích, asistentů, spolupráce s jinými centry             |
| Nízká motivace       | Pravidelná příprava, vizualizace, sdílení zkušeností                       |
| Strach z neznámého   | Nácvik, simulace, přespání „nanečisto“                                     |
| Finanční limity      | DofE fond, sponzoři, sdílení vybavení mezi školami                         |
| Rodičovské obavy     | Informování, osobní setkání s vedoucím/asistentem, sdílení fotek z příprav |

## 6.6 Doporučení pro praxi

- Plánujte expedici na místě, které vy jako vedoucí znáte.
- Vytvořte **checklist pro děti** – co si vzít, co očekávat.
- Po expedici udělejte **reflexi** – co se povedlo, co bylo těžké, co by chtěli příště jinak.
- Sdílejte fotky, zážitky, příběhy – posiluje to komunitu a motivaci.



Co-funded by  
the European Union

## 7. Závěr a doporučení

### 7.1 Shrnutí klíčových principů

Práce s dětmi se SVP v rámci programu DofE je náročná, ale zároveň nesmírně obohacující. Z předchozích kapitol vyplývá několik zásadních principů:

- Dítě jako partner – vnímejme účastníky jako experty na svůj život, ne jako objekty výchovy.
- Zaměření na řešení – nehledáme viníky, ale cesty, jak věci mohou fungovat.
- Malé kroky a vizualizace – úspěch se buduje postupně, každý krok se počítá.
- Podpora a důvěra – děti potřebují vědět, že jim někdo věří a že na to nejsou samy.
- Flexibilita a přizpůsobení – každé dítě je jiné, metodika musí být živá a otevřená změnám.

### 7.2 Doporučení pro organizace a vedení

- **Podporujte školení vedoucích** v systemickém přístupu a práci s dětmi se SVP.
- **Zajistěte provozní podmínky** – čas, prostor, personál, vybavení.
- **Vytvářejte síť spolupráce** mezi školami, zařízeními a komunitou.
- **Zohledňujte potřeby vedoucích** – oceňujte jejich práci, naslouchejte jim, buďte jim oporou.



Co-funded by  
the European Union



## 7.3 Doporučení pro vedoucí

### 1. Začněte s tím, co děti už dělají.

Pomozte jim pojmenovat jejich aktivity a zařadit je do DofE.

### 2. Budujte komunitu.

Vytvářejte prostor, kde se děti cítí bezpečně, přijímané a motivované.

### 3. Nebojte se chyb.

Chyby jsou součástí procesu – důležité je, jak s nimi pracujeme.

### 4. Sdílejte úspěchy.

Příběhy, fotky, videa – to vše posiluje motivaci a inspiruje ostatní.

### 5. Pečujte o sebe.

Práce s dětmi se SVP je náročná – hledejte podporu, sdílejte zkušenosti, využívejte supervizi.

## 7.4 Výzva do budoucna

Program DofE má obrovský potenciál měnit životy dětí, které to často nemají jednoduché. Aby tento potenciál mohl být naplněn, potřebujeme:

- **odvahu zkoušet nové věci,**
- **trpělivost a důslednost,**
- **víru v každé dítě** – i v to, které zrovna „nefunguje“,
- **spolupráci a sdílení** – protože nikdo na to nemusí být sám.



Co-funded by  
the European Union



# Erasmus+ KA2 spolupráce projekt DofE pro všechny



**Co-funded by  
the European Union**

*Financováno Evropskou unií. Vyjádřené názory a stanoviska představují názory a stanoviska autorů a nemusí nutně odrážet názory a stanoviska Evropské unie nebo Domu zahraniční spolupráce. Evropská unie ani poskytovatel grantu za ně nenesou odpovědnost.*